

LAUSUNTO

VN/31266/2023

Lausunto 7.11.2023

Kuuleminen 8.11.2023 eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa

Aihe: hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä HE 75/2023 vp. Tane edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnassa, joten lausunto keskittyy sukupuolten tasa-arvoon liittyviin näkökulmiin.

Hallituksen esityksen sukupuolivaikutukset

Hallituksen esityksen mukaan eräitä etuuksia ja rahamääriä, jotka on sidottu kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin, ei tarkistettaisi siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään tai elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti vuosina 2024–2027. Indeksien jäädyttäminen koskisi useita etuuksia ja rahamääriä. Lapsiperheiden tukemiseksi esitetään muutettavaksi lapsilisälakia korottamalla neljännen ja viidennen sekä sitä useamman lapsen lapsilisää, lapsilisän yksinhuoltajakorotusta sekä alle kolmevuotiaiden lasten lapsilisää.

Tane kiittää hallitusta siitä, että esityksessä on huomioitu esityksen vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon. Vaikutusten ennakkoarvioinnin tarkoituksena on ennaltaehkäistä ei-toivottuja vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Tane huomauttaa, että sukupuolten tasa-arvoon kohdistuvia vaikutuksia ei ole esityksessä arvioitu riittävästi, huomioiden niin välittömät kuin

myös välilliset vaikutuksen sukupuolten tasa-arvoon. **Tane esittääkin huolensa hallituksen esityksen vaikutuksista erityisesti naisten taloudelliseen asemaan ja tosiasialliseen tasa-arvon toteutumiseen.**

Hallituksen esityksen arvioinnissa käy selkeästi ilmi, että lapsiperheisiin ja lasten hoitoon kytkeytyvät tuet ovat erityisen sukupuolittuneita. Naiset nostavat merkittävän osan esimerkiksi vanhempainpäivärahoista ja lastenhoidon tuista, jolloin näihin kohdistuvat indeksijäädytykset kohdistuvat voimakkaasti naisiin.

Esitetyt korotukset lapsilisiin – jotka sinänsä ovat kannatettavia – eivät riitä kompensoimaan muutoksia lapsiperheiden etuuksissa. Ja kuten esityksessäkin todetaan, lapsilisiä on tarkoitettu lapsen elatuksesta aiheutuvien menojen kattamiseen, ei vanhemman omaan toimeentuloon.

Tane kiinnittää myös huomiota siihen, että hallituksen esityksen sukupuolivaikutusten arvioinnissa on huomioitu ainoastaan osa niistä esityksen kohteena olevista tuista, joiden indeksitarkistus ehdotetaan jäädytettäväksi. Kuitenkin suurin osa näistä etuuksista ja rahamääristä on sellaisia, joissa tuensaajien enemmistö on naisia.

Tane esittää, että hallituksen esityksen sukupuolivaikutukset tulee arvioida kattavammin käsiteltävien etuuksien ja rahamäärien osalta, jotta sen avulla voidaan luotettavasti arvioida esityksen vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon.

Edellä mainittujen vanhemmuuteen liittyvien tukien lisäksi esimerkiksi eläkkeensaajan asumistuen saajista yli 60 % on naisia (joulukuu 2022).¹ Aikuiskoulutustuen saajista jopa 76 % oli naisia vuonna 2022. Lisäksi on huomionarvoista, että jopa 33 % kyseisen tuen saajista opiskeli sosiaali-, terveys- ja liikunta-alaa eli naisennemistöisiä aloja, joilla on viime vuosina kärsitty mittavasta henkilöstöpulasta.² Vaikutusten arvioinnissa olisi siis myös syytä selvittää, millaisia välillisiä vaikutuksia muutoksilla aikuiskoulutustukeen on näihin yhteiskunnan kannalta kriittisiin aloihin, kuten sote- ja varhaiskasvatusalaan, niin alan vaihtamisen kuin osaamisen kehittämisen näkökulmasta.

Hallitus on hallitusohjelmassaan sanonut kiinnittävänsä entistä enemmän huomiota poikiin ja miehiin kohdistuviin tasa-arvo-ongelmiin erityisesti nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tane pitää tavoitetta erittäin kannatettavana. Kuten esityksessä todetaan, peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajista miehiä on hieman enemmän kuin naisia. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan arvioida niitä vaikutuksia, joita esitetyillä indeksijäädytyksillä mahdollisesti on nimenomaan syrjäytyneisiin tai syrjäytymisvaarassa oleviin miehiin. Tane pitää myös tärkeänä, että sukupuolivaikutusten arvioinnissa

¹ [Kelan asumistukitilasto FPA-statistik Bostadsbidrag 2022](#)

² [Työllisyysrahaston vuosikertomus 2022](#)

huomioitaisiin se, miten lisääntyvä lapsiperheköyhyys vaikuttaa syrjäytymisriskiin pitkällä aikavälillä.

Uudistusten kokonaisvaikutukset

Hallitus valmistelee rinnakkain useita sosiaaliturvaan ja työttömyysturvaan liittyviä rakenteellisia muutoksia melko nopealla aikataululla. Tane korostaa, että yksittäisten päätösten rinnalla on kyettävä arvioimaan **politiikkatoimien yhteisvaikutuksia suhteessa sukupuolten tasa-arvoon**. Ihmisen asema muodostuu monen tekijän yhteisvaikutuksista ja sukupuolen kanssa risteävät monet muutkin tekijät, kuten sosioekonominen asema, ikä, vammaisuus, alkuperä ja seksuaalinen suuntautuminen. Arvioinnissa tulee siis tunnistaa myös erot sukupuolten sisällä ja sukupuolen moninaisuus ja kiinnittää erityistä huomiota esitysten mahdollisiin kumuloituihin vaikutuksiin.

Tane muistuttaa, että tasa-arvoaltuutettu on eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle antamassaan lausunnossa hallituksen esityksestä laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 73/2023 vp.) (TAS 664/2023), esittänyt erittäin vakavan huolensa, että kyseisen lakiesityksen heikennykset osuvat monilta osin erityisesti naisiin ja heikentävät sukupuolten tasa-arvoa. Tältä osin vaikuttaa siis siltä, että eri uudistukset uhkaavat kohdistua ainakin osittain samoihin ihmisryhmiin.

Hallituksen esityksessä mainitaan, että sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee eri sosiaaliturvan etuusmuutosten yhteisvaikutuksista kotitalouksiin erillismuistion. Esityksestä ei käy ilmi, milloin muistion on määrä valmistua. Tämä yhteisvaikutusten muistio tulisi olla käytettävissä ennen päätösten tekemistä. Muistion on tärkeää sisältää myös kattava sukupuolivaikutusten arviointi.

Haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät

Hallituksen esitys lisää pienituloisuutta sekä lapsiperheissä että koko väestössä. Vaikka vaikutus lapsiperheisiin on esityksen mukaan suhteellisesti pienempi kuin muuhun väestöön, on huomioitava, että hallituksen esittämät indeksijäädytykset tulevat vaikuttamaan erityisesti yhden vanhemman perheisiin. Tämä johtuu siitä, että yhden vanhemman perheissä esiintyy selvästi enemmän pienituloisuutta jo nykytilassa. Tane huomauttaa, että yksinhuoltajista valtaosa (87 %) on naisia. Siksi kyseessä olevan esityksen ja muiden sosiaaliturvaan ja työttömyysturvaan kohdistuvien muutosten sukupuolittuneita vaikutuksia on tärkeää

tarkastella pitkälti sosiaaliturvaetuksista riippuvaisten ja jo ennestään heikossa taloudellisessa asemassa olevien ihmisten näkökulmasta.

Tane esittää huolensa kotihoidontuen leikkauksen vaikutuksesta lapsiperheköyhyyden lisääntymiseen. Pisimpään kotihoidon tukea käyttävät matalimmin koulutetut tai pienituloiset äidit. Myös yksinhuoltajaäidit käyttävät tukea keskimäärin selvästi pidempään kuin kahden huoltajan perheissä asuvat äidit. Tane esittää, että lastenhoidon tukia ja niiden mahdollisia uudistustarpeita tulisi selvittää nyt kun perhevapaauudistus on astunut voimaan.³

Lisäksi Tane nostaa esiin esityksen **vaikutukset erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin**. Hallituksen esityksessä ehdotetaan indeksitarkistuksen jäädytyksen ulottamista myös vastaanottorahan ja käyttörahan määriin. Vastaanottoraha on kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa, myönnettävä viimesijainen etuus. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, näillä henkilöillä ei ole oikeutta saada Kelan myöntämiä muita sosiaalietuuksia tai toimeentulotukea. Indeksitarkistusten jäädytys heikentää vastaanottorahan määrää suhteessa toimeentulotukeen.

Hallitusohjelman mukainen tavoite on pienentää vastaanotto- ja käyttörahaa perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin. Kyseinen uudistus on valmisteilla samaan aikaan indeksijäädytysten kanssa. Esimerkiksi sisäministeriö on lausunnossaan hallituksen esityksestä todennut:

”Indeksijäädytyksen ja vastaanottorahan pienentämistä koskevan hankkeen yhteisvaikutus vastaanottorahan määrään ja asiakkaiden toimeentulon turvaan tulee olemaan merkittävä. Olisi tärkeää, että näitä kumuloituvia vaikutuksia tarkasteltaisiin yhtenä kokonaisuutena.”⁴

Hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut tehostamaan ihmiskaupan torjuntaa sekä torjumaan maahanmuuttoon liittyvää työperäistä hyväksikäyttöä. **Tane kuitenkin kysyy, missä määrin vastaanottorahan merkittävä pienentäminen tulee vaikuttamaan ihmiskaupan ilmituloon ja siihen hakeutuvatko ihmiskaupan uhrit avun piiriin ja minkälaisia vaikutuksia tällä on rikosvastuun toteutumisen lisäksi uudelleen uhriksi joutumisen näkökulmasta.**

³ Lastenhoidon tukien vaikutus äitien osallistumiseen työmarkkinoille, Sosiaali- ja terveysturvan raportteja 14/2019 (Tapio Räsänen, Eva Österbacka, Maria Valaste ja Anita Haataja); Äitien kotihoidon tukijaksot lyhentyneet – väestöryhmittäiset erot yhä suuria (Anneli Miettinen ja Miia Saarikallio-Torp), Yhteiskuntapolitiikka-lehti 2/2023

⁴ Sisäministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksesta vuosin 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (VN/20785/2023-SM-52)

Tasa-arvon edistämisen velvoite

Tane muistuttaa tasa-arvon edistämisen velvoitteesta, joka koskee niin viranomaisia kuin myös lainsäätäjiä. Tane kiittää siitä, että hallitusohjelmassa on useita kirjauksia, joilla pyritään edistämään sukupuolten tasa-arvoa, esimerkiksi parantamalla vanhemmuuden ja työelämän tasa-arvoa. Tane muistuttaa hallitusta, että sukupuolten tasa-arvon tosiasiallinen edistyminen toteutuu vain, jos hallituksen toimien tavoitteet ovat keskenään johdonmukaisia.

Muut huomiot

Tane muistuttaa, että poliittisten päätösten sukupuolivaikutukset on arvioitava huolella ja kiirehtimättä, jotta sukupuolten tasa-arvon edistäminen voidaan varmistaa. Tane myös huomauttaa, että säädösehdotuksista pyydettävien kirjallisten lausuntojen antamiseen tulisi varata aikaa vähintään kuusi viikkoa.

Pia Sundell
varapuheenjohtaja
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Taina Riski
pääsihteeri
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta